

Oppgave i TM2509

Bacheloroppgave

Av John-Kjetil Gagnat

Kurs: BTM

Veileder/faglærer: Dr. Arne Helge Teigen

Godkjent oppgaveordlyd:

Fastholder Bill Johnson Gud som subjekt for Jesu gjerninger?

En vurdering av Bill Johnsons kristologi og trinitetsforståelse i lys av Augustins lære om at den treenige Guds gjerninger *ad extra* er udelelige.

6 596 ord eksklusive forside, innholdsfortegnelse og litteraturliste

Fjellhaug Internasjonale Høgskole

Vår 2019

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse.....	363
1 Innledning.....	364
1.1 <i>Motivasjon.....</i>	<i>365</i>
2 Opera Trinitatis ad extra indivisa sunt	366
2.1 <i>Pilaren i pro-nikensk trinitetslære</i>	<i>366</i>
2.2 <i>Augustins trinitetslære.....</i>	<i>366</i>
2.2.1 Trinitas quae est Deus	367
2.2.2 Enhet <i>ad intra</i> medfører enhetlige gjerninger <i>ad extra</i>	367
2.2.3 Sermon 52 – en forsvarstale for enhetlige gjerninger.....	369
2.2.4 Analogier for å forstå trinitetens enhetlige gjerninger.....	370
3 Vurdering av Bill Johnson.....	371
3.1 <i>Johnsons kristologi.....</i>	<i>371</i>
3.1.1 Hva er kenotisk kristologi?.....	372
3.1.2 I hvilken grad har Johnson en kenotisk kristologi?	373
3.2 <i>Johnsons trinitetsforståelse.....</i>	<i>374</i>
3.2.1 Sønnens status i triniteten.....	375
3.2.2 DHÅs status i triniteten	376
3.2.3 Relasjoner i triniteten	376
3.2.4 Jesus vs. mennesker.....	377
3.3 <i>Gir Johnsons kristologi og trinitetsforståelse rom for å fastholde Gud som subjekt?</i>	<i>377</i>
4 Konklusjon	379
5 Bibliografi.....	382

1 Innledning

I denne oppgaven skal jeg undersøke om Bill Johnsons kristologi og trinitetsforståelse er av en slik art at Gud kan fastholdes som subjekt for Jesu gjerninger. Problemstillingen besvares ved at jeg først gjør rede for det pro-nikenske dogmet om at trinitetens gjerninger *ad extra* er enhetlige, representert ved Augustin, for å danne et vurderingsgrunnlag. Grunnen til at dette dogmet presenteres er at når de pro-nikenske teologene taler om enhetlige gjerninger *ad extra*, medfører det en fastholdelse av Gud som subjekt for Jesu gjerninger. Deretter skal jeg vurdere Johnson i lys av dette dogmet og om han gir rom for å fastholde Gud som subjekt.

Når jeg skal se på den pro-nikenske tenkning om at trinitetens gjerninger *ad extra* er enhetlige, vil jeg fokusere på hvordan Augustin taler om dette i form av det teologiske aksiomet *Opera Trinitatis ad extra indivisa sunt*. Dette gjør jeg for det første fordi det ikke er hensiktsmessig å behandle flere av de pro-nikenske teologene med tanke på oppgavens rammer. For det andre må Augustin regnes som den fremste representant for de pro-nikenske teologer og forståelsen av enhetlige gjerninger *ad extra*. For det tredje står han igjen som en av de mest markante teologene fra kirkehistorien med en enorm innflytelse også i dag. Som kilder til Augustin, bruker jeg hovedsakelig sekundærlitteratur, eksempelvis Claunch' artikkel *What God Hath Done Together: Defending the Historic Doctrine of the Inseparable Operations of the Trinity*,¹ Ayres' *Augustine and the Trinity*,² og Rises *Treenig teologi*,³ men også noe primærlitteratur i *De Trinitate*⁴ og *Sermon 52*.⁵

I vurderingen av Bill Johnson i lys av den augustinske forståelsen vil jeg først se om Bill Johnson har en kenotisk kristologi, og i så fall i hvilken grad.⁶ Deretter skal jeg undersøke hvilke konsekvenser kristologien hans får for forståelsen av triniteten, med særlig blick på konsekvensene for Sønnens status, før vi ser om de teologiske prinsippene han presenterer gir rom for å fastholde den pro-nikenske tenkning om at Gud er subjekt for Jesu gjerninger

¹ Claunch 2013

² Ayres 2010

³ Rise 2018

⁴ Augustin 1956

⁵ Augustine 2012

⁶ Dette er behandlet i masteravhandlingen «Kenose hos Bill Johnson». Bruun 2015.

Vurderingsgrunnlaget av Johnson er boken «Når himmelen inntar jorden».⁷ Først og fremst fordi dette må anses som den boken av Johnson hvor hans kristologi i størst grad blir behandlet. Dessuten begrenser oppgavens rammer hvor stort vurderingsgrunnlag det er hensiktsmessig å ha med. I denne sammenheng må det også nevnes at boken i stor grad er en praktisk bok hvor målet er å lære mennesker å vandre i det mirakuløse.⁸ På grunn av Johnsons praktiske anliggende er det ingen lengre utleggelse av hans dogmatikk. Dette vanskeliggjør vurderingen av Johnson, men vi får likevel drypp gjennom hele boken av hans kristologi og trinitetsforståelse. Selv om Johnson har et praktisk anliggende må vi regne med han står inne for det han skriver av dogmatisk art, og følgelig de konsekvenser som følger av de prinsipper han presenterer.

1.1 Motivasjon

Motivasjonen min for denne oppgaven er todelt. For det første har jeg en fascinasjon for oldkirken og dens mange skarpe tenkere og teologer. Fascinasjonen har ført med seg en tanke om at *veien tilbake kan være veien frem*. Som Dagfinn Stærk skriver var kirkefedrene opptatt av å videreføre den apostoliske tradisjon,⁹ og derfor tror jeg vi gjør lurt i å lytte og lære av de som har vært med å forme særlig den tidlige kirkehistorie og gjort kirken til det den er. Hvis det er slik at veien tilbake er veien frem, må det bety at oldkirkens teologi er aktuell i møte med dagens teologi. For det andre er Bill Johnson en markant og aktuell skikkelse i dagens teologi- og kirkelandskap med særlig innflytelse i karismatiske miljøer. Aktualiteten til Johnson illustreres i disse dager ved at han har blitt lansert som gjestetaler på Hillsongs store, årlige konferanse, Hillsong Conference.¹⁰ Derfor ønsker jeg å vise hvordan oldkirkens kristologi og trinitetsforståelse er aktuell i møte med dagsaktuell teologi, representert ved Johnson.¹¹

⁷ Johnson 2007. Originaltittel: «When heaven invades earth».

⁸ Ibid., 19–24.

⁹ Stærk 2019.

¹⁰ Se <https://hillsong.com/no/conference/>.

¹¹ Det kan være på sin plass å påpeke en tilsynelatende asymmetri mellom Augustin og Johnson. Likevel har jeg påpekt en rekke momenter som gjør at jeg mener det er hensiktsmessig å foreta en vurdering av Johnson i lys av Augustin.

2 Opera Trinitatis ad extra indivisa sunt

2.1 Pilaren i pro-nikensk trinitetslære¹²

Det teologiske aksiomet *Opera Trinitatis ad extra indivisa sunt* (Den treenige Guds gjerninger er udelelige) er en læresetning som fastholder at man ikke kan skille på gjerningene til den treenige Gud. Det vil si at hver gang Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd handler med verden som objekt (= *ad extra*), indirekte eller direkte, handler disse tre sammen. Lewis Ayres sier det slik: «Inseparable operations states that all three divine persons work in each divine act».¹³ I bunn og grunn handler det om at man fastholder den treenige Gud som subjekt i alle handlinger *ad extra*.

Dogmet om uadskillelige gjerninger blir ansett som det mest fundamentale i pro-nikensk trinitetsteologi, både i Øst og Vest.¹⁴ Eksempelvis var dette viktig for Ambrosius og Hilarius, som også motiverte Augustin til å grave dypere i dette.¹⁵ I tillegg er det viktig å påpeke at Augustin viderefører og utdyper tradisjonen fra blant annet Athanasius, Gregor av Nyssa og Gregor av Nazianz, og ikke bryter med den, slik Ayres så viktig har poengtert i augustinforskningen.¹⁶ Som nevnt skal vi, på grunn av Augustins markante rolle og posisjon i kirkehistorien, og at han er den viktigste talsmann for enhetlige gjerninger, videre i denne første delen av oppgaven sirkle rundt Augustin og hvordan han forklarer triniteten og dogmet *Opera trinitatis ad extra indivisa sunt*.¹⁷

2.2 Augustins trinitetslære

Hvordan forstår man triniteten rett, og hvordan skal vi forstå Guds gjerninger med syn for både hans enhet og trehet? Dette var svært viktige spørsmål for Augustin, samtidig som han erkjenner vanskelighetene man møter i dette teologiske fagfeltet. Men det forandrer ikke

¹² Polemikken mot arianismen i det fjerde århundret førte til en trinitarisk konsensus, ofte kalt pro-nikensk (nikea-vennlig) teologi, som vektla vesensenhets i triniteten. Pro-nikensk teologi må kunne sies å være uttrykk for en klassisk trinitetsforståelse. Se f.eks. Claunch 2013, 781.

¹³ Ayres 2010, 46.

¹⁴ Rise 2018, 76.

¹⁵ Phan 2011, 80.

¹⁶ Rise 2018, 74. Selv om Augustin vektlegger enheten sterkt, må vi være obs på forskningstradisjonen hvor dette temaet virker noe altoppslukende. Én av dagens fremste Augustinforskere, Lewis Ayres, har jobbet for å fjerne Øst vs. Vest-paradigmet som har vært, hvor enheten hos Augustin ifølge Ayres har vært for sterkt vektlagt. Se f.eks. Ayres 2011, 123.

¹⁷ Augustins arbeid med trinitetens enhetlige gjerninger la i stor grad grunnlag for den Athanasianske bekjennelse, se Allison 2011, 242; Kelly 1977, 273.

viktigheten, jfr. *De Trinitate*: «Nowhere else is a mistake more dangerous, or the search more laborious, or discovery more advantageous.»¹⁸

2.2.1 *Trinitas quae est Deus*¹⁹

Augustin vektlegger trinitetens guddommelige enhet *ad intra*²⁰ sterkt, og dette danner rammeverket for hans forståelse av triniteten. Enheten medfører en forståelse av de tre personene i triniteten som identiske med tanke på vesen, og videre at personene sameksisterer med hverandre.²¹ Som Rise påpeker baseres vesensenheten og sameksistensen på Faderens posisjon. Faderen er kilden til triniteten, og konstitueres av personfellesskapet mellom Faderen, Sønnen og Ånden. Faderen har det perfekte vesen, og når han er kilden får også Sønnen og Ånden det samme perfekte vesen. Følgelig kan man tale om et avhengighetsforhold i triniteten. Likevel er Augustin fremmed for å tale om triniteten som relasjon, fordi de deler det samme perfekte vesen, og fordi triniteten er Gud, både som fellesskap og hver for seg.²² Alt dette kan sammenfattes med *Trinitas quae est Deus*.²³

På grunn av vektleggingen av enheten *ad intra* i triniteten, snakker Augustin om trinitetens enhetlige gjerninger *ad extra*. Slik fastholder han Gud som subjekt, uttrykt med det latinske aksiomet *Opera trinitatis ad extra indivisa sunt*. Disse gjerningene er felles for alle tre personene, fordi de er ett vesen eller én essens, og har ett sett med guddommelige egenskaper. Gjerninger *ad intra* blir derimot en annen sak, da man der vil skille på gjerningene (*Opera ad intra divisa sunt*). Dette blir altså gjerninger som skjer indretrinitarisk, og er på denne måten med å vektlegge de tre distinkte personene i guddommen.²⁴ Jeg skal i det følgende forklare nærmere hvordan enheten *ad intra* blir basisen for enhetlige gjerninger *ad extra*.

2.2.2 *Enhet ad intra medfører enhetlige gjerninger ad extra*

I *De trinitate* kommer Augustin tidlig med en oppsummering av trinitetsforståelsen slik han finner den i den katolske tro. I denne oppsummeringen finner man fire nøkler til å forstå hans

¹⁸ *De Trinitate* 1.1.5. Augustin 1956.

¹⁹ Norsk: *Triniteten som er Gud*.

²⁰ «Enhet *ad intra*» forstår vi som den indre enheten i triniteten.

²¹ Kelly 1977, 273.

²² Augustin var den første pro-nikenske teologen som sa at hver av personene, i seg selv, er Gud, i tillegg til at personene er Gud i kraft av fellesskapet med hverandre.

²³ Rise 2018, 74-75.

²⁴ Pieper 1950, 1:416.

trinitetslære. For det første poengterer han at de tre personene konstituerer én Gud, og den guddommelige enhet baseres på «the inseparable equality of one substance».²⁵ For det andre peker Augustin på distinksjonen mellom de tre personene, som baseres på et evig opprinnelsesforhold: Sønnen utgår fra Faderen, mens Ånden utgår av både Faderen og Sønnen. Med andre ord er Faderen kilden. For det tredje, guddommelige handlinger i frelsesøkonomien kan bli tilregnet én person distinkt fra de andre, eksemplifisert ved blant annet inkarnasjonen. For det fjerde poengterer Augustin at gjerningene fra de tre personene i guddommen ikke kan skilles, men at de jobber enhetlig, og slik fastholdes Gud som subjekt for gjerningene.²⁶

Denne oppsummeringen viser at enheten i den ene Gud *ad intra*, medfører enhetlige gjerninger av de tre personene *ad extra*, samt distinksjonen mellom de tre personene *ad intra*, medfører en gjenkjennbar distinksjon mellom de tre personene *ad extra*. Med andre ord, Augustins forpliktelse på enhetlige handlinger *ad extra*, er en forpliktelse som grunner i hans ontologiske forståelse av enheten i de tre personene i guddommen. På samme måte er han forpliktet til distinksjonen mellom de tre personene i når de handler i frelsesøkonomien på grunn av hans forståelse av den evige distinksjonen mellom personene med tanke på opprinnelsesforholdet.²⁷

Augustins forpliktelse til enhetlige gjerninger bør altså forstås i lys av hans pro-nikenske tenkning om Guds enhet. Jeg har allerede nevnt hans syn på «the inseparable equality of one substance». Augustin bruker *substance* synonymt med det greske ordet *οὐσία*, som blir oversatt med *vesen* eller *essens*.²⁸ Han mener at hvis man sier noe om Guds væren, da sier man noe om det guddommelige vesen: «The chief point that we must maintain is that whatever that supreme and divine majesty is called to itself is said substance-wise».²⁹ Han tenker at guddommelige egenskaper er forutbestemt av guddommelig vesen. Dermed, med tanke på «the inseparable equality of one substance», har de felles guddommelige egenskaper.

²⁵ De Trinitate 1.4.7.

²⁶ Claunch 2013, 787–88.

²⁷ I.c.

²⁸ I.c.; De Trinitate 5.1.3.

²⁹ De Trinitate 5.2.9.

At personene i guddommen har felles egenskaper kan vi eksempelvis se av hans eksegese av 1.Kor 1:24, hvor kraften og visdommen Sønnen er, er identiske med den samme kraften og visdommen Faderen er. Gitt Augustins tenkning om «divine simplicity» følger det at det ikke kan være to av Guds makt eller to av Guds visdom. Derfor ligger det en implisitt bekreftelse på at Kristus er Gud i Augustins eksegese av 1.Kor 1:24, fordi han deler det samme vesen som Faderen, identifisert ved makten og visdommen. Logikken fra eksegesen brukes også for å beskrive DHÅ. Dette viser at den makten Gud bruker når han handler i verden kommer fra det ene vesenet, som er felles for alle de tre personene i triniteten. På samme måte, når én av personene handler i frelsesøkonomien, handler den ved den ene makten som er felles for de tre personene i triniteten. Dermed kan vi si at når én av personene i triniteten manifesterer eksempelvis sin kraft *ad extra*, er det den ene kraften som er felles for de tre, og dermed er det også til syvende og sist en gjerning av alle de tre personene i triniteten og følgelig enhetlig.³⁰

2.2.3 Sermon 52 – en forsvarstale for enhetlige gjerninger

I Sermon 52 taler Augustin om triniteten i lys av dåpsberetningen, som han anser som en nøkkelttekst for trinitetsforståelsen. Augustin påpeker at vi der møter Gud åpenbart for oss i tre personer. Dermed vedgår han at det her er lett å tenke at disse tre er separert hva gjelder plass, funksjon og handlinger, og han spør retorisk: Hvor er den enhetlige triniteten når vi møter Sønnen som et menneske, DHÅ som en due, mens Faderens røst lyder fra himmelen? Augustin forklarer det slik: «... the Trinity produced the flesh of Christ, but the only one of them belongs to Christ. The Trinity produced the dove from the sky, but the only one of them it belongs to is the Holy Spirit. The Trinity produced the voice from heaven, but the only one of them the voice belongs to is the Father».³¹

Resten av talen bruker Augustin til å argumentere for de enhetlige gjerningene fra triniteten, blant annet ved å vise til Joh 1:3, og konkluderer med at Faderen gjør ingenting uten Sønnen, og Sønnen gjør ingenting uten Faderen.³² Augustin tar frem tre av de vanskeligste spørsmålene hva gjelder enhetlige gjerninger, nemlig inkarnasjonen, lidelsen og

³⁰ Claunch 2013, 789–90.

³¹ Augustine 2012, 61. Dette er ikke ulikt Luthers tankegang, som også ser på dåpsberetningen som en nøkkelttekst. Se Pieper 1950, 1:377.

³² Augustine 2012, 50–52.

oppstandelsen. For det var ikke Faderen som ble inkarnert, men Sønnen. Det samme gjelder lidelsen og oppstandelsen. Jeg skal se hvordan han forklarer inkarnasjonen som et eksempel på hvordan Augustin fastholder Gud som subjekt.

Augustin påpeker følgende hva gjelder inkarnasjonen: «the Son indeed, and not the Father, was born of the Virgin Mary; but this birth of the Son ... was the work of both Father and Son.» At inkarnasjonen er et verk av både Faderen og Sønnen, finner han henholdsvis i Gal 4:4-5 og Fil 2:6-7, samtidig som inkarnasjonen i seg selv tilhører Sønnen. I Gal 4:4-5 ser vi hvordan Gud sendte Sønnen, mens i Fil 2:6-7 ser vi hvordan Sønnen var aktiv i dette.³³ Augustins poeng er at vi har tre distinkte personer, på grunn av distinksjonen personene mellom *ad intra*. Dermed har vi, jfr. kap. 2.2.2, en gjenkjennbar distinksjon mellom de tre personene *ad extra*. Likevel viser han igjen at disse tre personene virker med enhetlige gjerninger, fordi både Sønnen og Faderen er virksomme i inkarnasjonen. På denne måten har Augustin vist at Faderen gjør ingenting uten Sønnen, og Sønnen gjør ingenting uten Faderen, jfr. Joh 1:3.³⁴

2.2.4 Analogier for å forstå trinitetens enhetlige gjerninger

I siste del av *De Trinitate* forsøker Augustin å klargjøre sin argumentasjon ved erfaringsbaserte analogier som mennesker kan kjenne seg igjen i. Som jeg har nevnt, innså han at triniteten og dens enhet og trehet er krevende å forstå. Derfor ønsket han å gjøre trinitetsforståelsen mer tilgjengelig ved å knytte forståelsen til menneskets erfaring fremfor å appellere til intellektet.³⁵ Det må likevel poengteres at Augustin innså at disse analogiene bare hadde en viss forklaringsevne, og som Ayres påpeker bør de ikke forstås som noe mer enn tentative illustrasjoner.³⁶

Augustin bruker en psykologisk analogi i et forsøk på å forklare enheten i triniteten som uttrykkes fremfor alt i dens enhetlige handlinger. Han finner en likhet i hvordan et hvert

³³ Augustine 2012, 53–55.

³⁴ Dette gjelder ikke bare inkarnasjonen, lidelsen og oppstandelsen. Augustin påpeker eksplisitt at dette også gjelder miraklene Jesus utfører, og siterer Joh 14:10 for å underbygge dette: «Far er i meg og gjør sine gjerninger». Dette er et viktig moment i vurderingen av Bill Johnson. Augustine 2012, 56.

³⁵ Rise 2018, 79; Emery og Levering 2011, 80. Merk: erfaringen kan hjelpe oss fordi mennesket er skapt i trinitetens bilde. Se McGrath 2013

³⁶ Ayres 2010, 303–18. Likevel er det på sin plass å vie noen ord til analogiene, fordi det blir regnet som noe av det fremste Augustin har bidratt med inn i trinitetsforståelsen.

menneske handler og trinitetens enhetlige gjerninger. Når et menneske handler, skjer det ved vårt minne, intelligens og vilje. Eksempelvis dersom man snakker, vil dette skje ved intelligensen, men de to andre må også være operative. Alle disse tre virker altså enhetlig når man handler. På samme måte kan ikke handlinger som blir tilskrevet en av personene i triniteten løsrives fra de to andre.

For Augustin er det en nøkkel å forstå at Gud er kjærlighet, og dermed blir menneskets erfaring av kjærlighet en nøkkel til å forstå triniteten. Kjærlighetens analogi går ut på at man har erfart at kjærligheten krever tre elementer. Man må ha en som elsker, den som blir elsket, samt kjærligheten selv. Disse tre elementene finner man i triniteten ved at Far elsker Sønnen, Sønnen elsker Far, og Ånden er kjærligheten som forener disse til enhet. For triniteten er ikke en statisk og lukket virkelighet, men et levende fellesskap, hvor de tre personene står i et gjensidig avhengighetsforhold til hverandre. På grunn av dette avhengighetsforholdet må de følgelig delta i hverandres handlinger *ad extra*.³⁷

3 Vurdering av Bill Johnson

Med vurderingsgrunnlaget jeg har lagt i hvordan Augustin fastholder enhetlige gjerninger fra triniteten, og dermed Gud som subjekt for Jesu gjerninger, skal jeg videre vurdere Johnsons kristologi og trinitetsforståelse.

3.1 Johnsons kristologi

For å forstå Johnsons trinitetsforståelse er det essensielt å forstå hans kristologi. Som kirkehistorien viser var det de kristologiske stridene og utviklingen av kristologien som etter hvert førte til en trinitetslære, hvor man kom frem til at Jesus var av samme vesen som Gud.³⁸ Derfor kan vi si at kristologi og trinitet henger uløselig sammen. Jeg skal i det følgende presentere hva kenotisk kristologi er, før jeg vurderer i hvilken grad man kan tale om en kenotisk kristologi hos Johnson.

³⁷ Rise 2018, 79.

³⁸ McGrath 2011, 235–36.

3.1.1 Hva er kenotisk kristologi?

Kenotisk kristologi (fra gresk: *kenos*³⁹) handler om at Kristus delvis eller fullstendig uttømte seg for guddommelighet i inkarnasjonen. Det handler altså som en selvpålagt selvbegrensning, og idéen om dette blir hovedsakelig hentet fra Fil 2:6-8, hvor ordet *κενόω* blir brukt om Jesus.⁴⁰

Kenotisk kristologi blir fremfor alt assosiert med den tyske teologen, Gottfried Thomasius (1802-1875).⁴¹ Han argumenterer for at inkarnasjonen innebærer at Jesus selvbegrenset seg og oppga guddommelige egenskaper som allvitende, allmektig og allestedsnærværende, samtidig som han beholdt de personlige moralske egenskapene som holder fast på Sønnens status som Gud: sannhet, kjærlighet og hellighet. På tross av selvbegrensningen ser vi altså et forsøk på å bevare Sønnens status i triniteten. I kjølvannet av Thomasius kom også andre kenotikere som radikaliserste forståelsen. Blant de mest radikale finner vi eksempelvis Wolfgang F. Gess, som mente Sønnen uttømte seg totalt for guddommelighet.⁴² Fellesnevneren for en kenotisk kristologi er at Sønnen blir stående i et avhengighetsforhold til Faderen og DHÅ for å eksempelvis gjøre mirakler. Miraklene er dermed ikke nødvendigvis uttrykk for Jesu guddommelighet, fordi guddommeligheten er helt eller delvis lagt til side.⁴³

Kenotisk kristologi står derfor i motsetning til klassisk kristologi, som vektlegger den hypostatiske union slik den særlig kommer til uttrykk fra konsilet i Khalkedon. Kristus har to distinkte, men ikke separerte naturer: den guddommelige og den menneskelige.⁴⁴ Disse to sameksisterer med hverandre, uttrykt med begrepet *dyofysitisme*.⁴⁵ Kenotisk kristologi står også i spenning til klassisk teisme som vektlegger Guds immutabilitet.⁴⁶

³⁹ Engelsk: *empty*. Bauer mfl. 2000, 539.

⁴⁰ McGrath 2011, 211.

⁴¹ Kenoseteorien oppstod opprinnelig i debatten mellom de lutherske teologene på henholdsvis Giessen- og Tübingenskolen på 1600-tallet. Tankene ble videreført av eksempelvis Thomasius mfl., se McGrath 2011, 293.

⁴² Braaten mfl. 1984, 510.

⁴³ Olson 2013, 254.

⁴⁴ Ibid., 154.

⁴⁵ Halvorsen 2019.

⁴⁶ Særlig utviklet av Anselm og Aquinas, se Olson 2013, 253.

3.1.2 I hvilken grad har Johnson en kenotisk kristologi?

Selv om Johnson aldri bruker begrepet kenose om sin kristologi, ser vi at det han fremstiller av kristologisk art antyder at han har en kenotisk kristologi. Allerede helt i starten av boken kommer Johnson med noe som vanskelig kan tolkes i en annen retning enn at han står for en form for kenotisk kristologi. Han poengterer at Jesus ikke hadde noen overnaturlige evner, fordi han på tross av å være Gud, valgte å leve med de samme begrensninger som menneskene står ovenfor. Når Johnson påpeker at Jesus valgte å leve med *de samme begrensninger* som menneskene, er det allerede her vanskelig å tolke dette som noe annet enn en fullstendig uttømming for guddommelighet.

Videre skriver Johnson at Jesus «... gjorde mektige gjerninger, under og tegn som et menneske i rett relasjon til Gud, ikke som Gud.»⁴⁷ Jesus står altså i et avhengighetsforhold til Gud for å gjøre mirakler, fordi han etter inkarnasjonen var tom for guddommelighet. Jesus hadde med andre ord behov for *ekstern* hjelp. Når Johnson referer til mektige gjerninger, under og tegn er det gjerninger som må forstås *ad extra* (se kap. 2.1). Gjeringene *ad extra* blir altså gjort av *mennesket* Jesus, ikke Gud.

Senere poengterer Johnson i en lengre utlegning Jesu avhengighet og behov for DHÅ. Der henviser han til de klassiske kenoseversene i Fil 2:5-7, og understreker nok en gang Jesu selvbegrensning ved å legge til side sin guddommelighet. Men Jesus kom for å fullføre Faderens verk. Derfor trengte han, på grunn av hans mangel på guddommelighet, DHÅs salvelse. Johnson omtaler salvelsen som en kvalifiserende salvelse. Med denne kunne Jesus fullføre Faderens verk, på tross av hans mangel på guddommelighet. «Det var denne salvelsen som satte Jesus i stand til å «gjøre bare det han så sin far gjøre» og «si bare det han hørte sin far si». Det var DHÅ som åpenbarte Faderen for Jesus» skriver Johnson, og han poengterer at salvelsen i DHÅ var det som knyttet mennesket Jesus i kontakt med guddommeligheten.⁴⁸ Hvis det var salvelsen som knyttet Jesus til det guddommelige og at denne var kvalifiserende og istandsettende til å fullføre Faderens verk, vil jeg hevde det ligger en implisitt forståelse av at forut for salvelsen var Jesus totalt uten guddommelighet, og at inkarnasjonen innebærer en fullstendig kenose.

⁴⁷ Johnson 2007, 27-28.

⁴⁸ Ibid., 90-91.

Basert på dette mener jeg det ser ut til at Johnson tar et steg lenger enn Thomasius som fastholdt de personlige moralske egenskapene, som sannhet, kjærlighet og hellighet i et forsøk på å bevare Sønnens status som Gud. Derimot synes han å nærme seg Gess' radikale kenotiske kristologi. Jeg finner ikke at Johnson prøver å bevare Jesu status som Gud, annet enn at han omtaler Jesus som Guds sønn, også i hans inkarnerte form.⁴⁹ Hvis min vurdering er rett og det er tilfelle at Johnson står for en fullstendig kenose, kan det være på sin plass å spørre om det er rett å omtale Jesus som Guds sønn, mens Jesus i virkeligheten ikke har spor av guddommelighet igjen. Hva gjør Jesus med fullstendig uttømt guddommelighet til noe mer enn et vanlig menneske?⁵⁰

Motivasjonen Johnson har for å si at Jesus levde med samme begrensninger som mennesker er hans tenkning om den «karismatiske Jesus»,⁵¹ samt hans Guds rike-forståelse hvor det er essensielt at mennesket, først representert ved Adam og Eva, skal utbre Guds rike. Derfor måtte Jesus være et menneske.⁵² I Johnsons tenkning om den karismatiske Jesus er det sentralt at Jesus gjorde det han gjorde som et menneske med DHÅ, og ikke fordi han var Gud. At denne tanken er viktig for Johnson tydeliggjøres ved dette sitatet: «Hvis han gjorde mektige gjerninger fordi han var Gud, så ville de være uoppnåelige for oss. Men hvis han gjorde det som et menneske, har jeg ansvaret for å søke hans livsstil.»⁵³ Jeg vil påstå at denne motivasjonen også tyder på at han har en fullstendig uttømming av guddommelighet, fordi når Jesus blir omtalt som vårt åndsfylte forbilde har man en kristologi som reduserer Jesus fra et guddommelig nivå ned til et menneskelig nivå.

3.2 Johnsons trinitetsforståelse

I det følgende skal jeg forsøke å utlede Johnsons trinitetsforståelse ved de trinitariske prinsipper han presenterer. Av særlig interesse er trinitetsforståelsen *etter* inkarnasjonen og følgelig hvilken status Sønnen har, på grunn av hans kenoselære. Dette er en noe krevende

⁴⁹ Eksempelvis Johnson 2007, 90.

⁵⁰ Braaten mfl. 1984, 511.

⁵¹ I dette ligger det at Jesus er vårt åndsfylte forbilde, og viser hva vi kan gjøre når vi blir salvet av DHÅ. Tanken oppstod trolig på 1970-tallet, og den kommer i forskjellige fasonger i noen karismatiske miljøer. Særlig er Stronstad en markant skikkelse for denne tenkningen, selv om man ikke kan sette likhetstegn mellom hans og Johnsons tenkning. Se Stronstad 2012, 37-54. For mer info, se også Ramsey mfl. 1973, 53-71.

⁵² Johnson 2007, 29–30. Johnsons Guds rike-forståelse mangler sontringen mellom «allerede, enda ikke», jfr. Kvalbein 2008, 102. Derfor er himmelen som ideal å regne, og målet er å realisere Guds rike i full skala her på jorden, jfr. tittelen på boken og Johnson 2007, 193.

⁵³ Johnson 2007, 28.

øvelse på grunn av hans praktiske anliggende i boken. Likevel vil man ved de prinsipper Johnson presenterer få et inntrykk av hvordan han forstår triniteten.

Johnson opererer med de klassiske termene Gud Fader, Jesus som Guds sønn og DHÅ.⁵⁴ På dette grunnlaget kan man, i mangel på større vurderingsgrunnlag, anta han har en klassisk forståelse av triniteten *før* inkarnasjonen.

3.2.1 Sønnens status i triniteten

Johnson omtaler fortsatt Jesus som Guds sønn etter inkarnasjonen, men inkarnasjonen inkluderer en total uttømming av guddommelige egenskaper.⁵⁵ På grunn av Jesu uttømming av guddommelighet var han avhengig av DHÅs salvelse, og avhengig av at den DHÅ *åpenbarte* Faderen for han. Med andre ord var Sønnen ute av stand til å åpenbare Faderen uten DHÅ. Dersom dette var tilfelle må dette bety at Sønnen enten har gått ut av triniteten eller at det har oppstått et brudd mellom Faderen og Sønnen som gjør at Sønnen trenger noen som meddeler Faderen for Sønnen.

På tross av dette sier Johnson at Jesu lidenskap og ambisjon var å være til behag og adlyde sin himmelske Far. Han henviser til dåpsberetningen⁵⁶ og sier at der bekrefter Faderen og DHÅ at Sønnens hovedmål var å åpenbare og utføre Faderens verk. Videre skriver han at Sønnen kjente Faderens hjerte og at alle hans handlinger var jordiske uttrykk for Faderens vilje. Han beskriver Sønnen som den fullkomne åpenbaring av Faderens vesen.⁵⁷ Med tanke på hva jeg allerede har vært inne på, angående Sønnens avhengighet av DHÅs meddelelse av Faderen, er ikke Sønnen i seg selv den fullkomne åpenbaring av Faderen. Sønnen var totalt uttømt for guddommelighet og kunne ikke gjøre *noe* selv. Nøkkelen blir altså DHÅ, og med den har han blitt den fullkomne åpenbaring av Faderen.

Som tidligere nevnt var Sønnen ute av stand til å åpenbare Faderen uten DHÅ, dermed kan han ikke være innenfor enheten den trinitariske Gud faktisk er. Et avgjørende spørsmål blir

⁵⁴ Se eksempelvis Johnson 2007, 90.

⁵⁵ Derfor virker det som målet med inkarnasjonen ikke var en substitutt for menneskene, men fremfor alt en modell. At dette er saken antydes eksempelvis her: Johnson 2007, 27. Dessuten kan det være på sin plass å spørre slik vi gjorde i kap. 3.1.2: Hva gjør en Jesus med fullstendig uttømt guddommelighet til noe mer enn et vanlig menneske? Altså: Kan han kalles Guds sønn hvis han ikke besitter noen spor av guddommelighet?

⁵⁶ Nøkkeltekst for Augustin, jfr. kap. 2.2.3.

⁵⁷ Johnson 2007, 113–15.

derfor hva som skjer med Sønnen med tanke på triniteten idet han mottar DHÅ som kan åpenbare Faderen for han. Kan det være slik at Sønnen trer inn igjen i triniteten ved mottakelsen av DHÅ, eller blir han værende utenfor? Det er ikke lett å gi et svar på det, fordi Johnson har momenter som kan peke i begge retninger. Men hvis det er tilfelle, vil det kunne implisere at alle mennesker som mottar DHÅ vil bli innlemmet i det trinitariske fellesskapet, og det er vanskelig å se for seg at Johnson mener dette. Derfor går jeg ut ifra at Johnson mener at Sønnen trer ut og forblir utenfor triniteten.

Basert på dette ser vi at Johnson bryter med den augustinske tenkningen om enhet *ad intra*, fordi Sønnen er ute av triniteten. Derfor finnes det ingen vesensenhet i Johnsons trinitetsforståelse, og følgelig er det heller ikke felles guddommelige egenskaper, jfr. Augustins eksegese av 1.Kor 1:24 (kap. 2.2.2).

3.2.2 DHÅs status i triniteten

DHÅ ser ut til å nærmest ha en opphøyd posisjon i triniteten. Det er flere aspekter ved det Johnson skriver som tyder på at han er hevet over Sønnen. For det første får han en overordnet oppgave i å *åpenbare* Faderen for Sønnen. For det andre er Sønnen *avhengig* av DHÅ for å fullføre Faderens verk, hvor Johnson henviser til Joh 4:34 for å underbygge dette.⁵⁸ Sønnens avhengighet av DHÅ vises også med henvisning til Matt 12:28, hvor Johnson konkluderer med at Jesus arbeidet *bare* gjennom Guds Ånd.⁵⁹ For det tredje bruker han Matt 12:32 til å vise DHÅ høye aktelse og status i guddommen, hvor det tilsynelatende impliseres at DHÅ står over Sønnen.⁶⁰

3.2.3 Relasjoner i triniteten

Som vi så i kap. 2.2.1 er Augustin fremmed for å tale om triniteten som relasjon fordi de tre personene deler det samme perfekte vesen, og at triniteten er Gud, både som fellesskap og hver for seg. Johnson på sin side er ikke fremmed for dette. Sønnen måtte ha den rette relasjon til Faderen for å gjøre det han gjorde.⁶¹ Dette antyder at Johnson bryter vesensenheten, og dermed ikke fastholder enheten *ad intra* som Augustin vektla.

⁵⁸ Johnson 2007, 90.

⁵⁹ Ibid., 43.

⁶⁰ Ibid., 91.

⁶¹ Ibid., 28.

3.2.4 Jesus vs. mennesker

Et spørsmål som tvinger seg frem er hva forskjellen er mellom Jesus, som kun var et menneske og ved DHÅ ble kvalifisert til å være den fullkomne åpenbaring av Faderens vesen, og et vanlig menneske som mottar den samme DHÅ. Johnson skriver: «Det er nå blitt vår oppgave, ved hjelp av DHÅ, å oppdage og vise Faderens hjerte ...». ⁶² Tilsynelatende er differensieringen mellom Jesus og mennesker i stor borte. Hele poenget med Johnson kenotiske kristologi er at Jesus var avhengig av rett relasjon til Faderen og DHÅs salvelse for å gjøre det han gjorde, og at vi dermed kan gjøre det samme som Jesus. Med andre ord står Jesus igjen som et karismatisk forbilde for mennesker (jfr. kap 3.1.2). Vi er avhengige av det samme som Jesus var avhengig av, nemlig Faderen og DHÅ. Hvis vi lærer av Jesus er vår oppgave ifølge Johnson dette: «Vi må gjøre det *Faderen* gjør» og videre: «På samme måte som Jesus åpenbarte Faderens hjerte for Israel, skal menigheten være en manifestasjon av Faderens hjerte for verden.» ⁶³

Det virker for meg som Johnson prøver å holde fast på et skille mellom Sønnen og mennesker, uten å helt klare å gjøre rede for hva denne forskjellen er. Bruun hevder i sin avhandling at den eneste forskjellen Johnson lærer er at Jesus var uten synd, mens mennesker har synd, som stemmer overens med Johnsons oppsummering av Jesu og vår menneskelighet tidlig i boken. ⁶⁴ Jesus var uten synd, mens vi er syndere rensset ved Jesu blod. ⁶⁵ Spørsmålet er hva det var som satte Jesus i stand til å være uten synd da han var uttømt for guddommelighet. Han var et menneske som oss, men vi blir kategorisert som syndere. ⁶⁶

3.3 Gir Johnsons kristologi og trinitetsforståelse rom for å fastholde Gud som subjekt?

På den ene siden kan man først tenke at Johnson klarer å fastholde Gud som subjekt for Jesu gjerninger, siden han taler om dette avhengighetsforholdet Sønnen har til både Faderen og DHÅ. Sønnen kunne ikke gjøre noe av seg selv, men i rett relasjon til Faderen og DHÅ som kvalifikasjon har han en «kontakt» med Gud. Johnson skriver:

⁶² Ibid., 115.

⁶³ Undertegnedes utheving. Johnson 2007, 116.

⁶⁴ Bruun 2015, 20.

⁶⁵ Johnson 2007, 28.

⁶⁶ Hvis det var DHÅ som satte Jesus i stand til å leve uten synd, vil det implisere en syndfrihetslære for mennesker som mottar DHÅ.

«Jesus sa: «Jeg kan ikke gjøre noe av meg selv», «for jeg søker ikke det jeg selv vil, men det han vil» og «for det jeg gjør, er alltid etter hans gode vilje». Dette vitner om hans ytterste avhengighet av Faderen ...». ⁶⁷

Men er dette avhengighetsforholdet nok til å fastholde Gud som subjekt? Hele poenget til Johnsons kristologi ser ut til å være at Jesus faktisk var et menneske for å vise oss hva vi kan gjøre ved å leve i rett relasjon til Faderen og DHÅ. Med dette som utgangspunkt, blir ikke avhengighetsforholdet nok til å fastholde Gud som subjekt. Hvis vi leser Augustin eller annen klassisk trinitetsforståelse vil man kunne finne tale om Sønnens avhengighet av Faderen (jfr. kap. 2.2.1; 2.2.4). Men denne avhengigheten har sitt utgangspunkt i en trinitarisk forståelse hvor Sønnen er i enhet med Faderen. Johnson taler om Sønnens avhengighet til Faderen fordi han har gått ut av triniteten ved sin kenose og mangler guddommelighet, og følgelig blir det en særs vanskelig oppgave å fastholde Gud som subjekt.

Dette viser at både Johnson og Augustin taler om et avhengighetsforhold, men både utgangspunktet og sluttpunktet blir radikalt forskjellig. Interessant nok er Joh 5:19 et kjernevers for begge hva gjelder avhengighetsforholdet, men eksegeseene deres ser meget ulike ut. Johnson vektlegger første del av verset («Sønnen kan ikke gjøre noe av seg selv ...») så sterkt at han siterer det uten å forklare det noe videre. ⁶⁸ Han vektlegger at «ikke gjøre noe» betyr at han totalt ute av stand til å gjøre noe overnaturlig, men ved å leve i en rett *relasjon* til Faderen settes han i stand. For Augustin er verset et nøkkelvers for hans lære om *Opera Trinitatis ad extra indivisa sunt*. Augustins eksegese har utgangspunkt i en trinitarisk forståelse, og han påpeker at triniteten konstitueres ved at personene handler overfor hverandre. ⁶⁹ I dette verset møter vi opprinnelseshandlinger som viser oss hvem personene *er*. Når Sønnen «ser» det Faderen gjør, viser det oss hvem han er. Hvis Sønnen «ser» impliserer det at Faderen «viser», som også viser oss hvem han er. Dette er evige opprinnelseshandlinger som viser hva det er å være Sønn og Fader. Med opprinnelseshandlinger menes det at handlingene egentlig identifiserer seg med Sønnens evige utgang fra Far. ⁷⁰

⁶⁷ Johnson 2007, 113.

⁶⁸ Johnson 2007, 27.

⁶⁹ Se kap. 2.2.1.

⁷⁰ Rise 2018, 75; Emery og Levering 2011, 128.

Vi ser at Augustins eksegese av Joh 5:19 har med enheten *ad intra* og vesensenheten å gjøre. Hele Augustins lære om *Opera Trinitatis ad extra indivisa sunt* baseres enheten *ad intra*.⁷¹ På grunn av enhet *ad intra* og dermed vesensenhet, gir det mening å snakke om enhetlige gjerninger *ad extra*, samt felles guddommelige egenskaper. Ved sin kenotiske kristologi er det vanskelig å snakke om enhet *ad intra* om Johnsons trinitetsforståelse. At Johnson hevder at Sønnen i seg selv er ute av stand til å åpenbare Faderen, samt at Sønnen måtte *leve i rett relasjon* til Faderen tyder på at enheten, *ad intra*, er brutt. Når enheten *ad intra* er brutt, er det følgelig vanskelig å fastholde Gud som subjekt.

4 Konklusjon

Målet med denne oppgaven var å vurdere om Bill Johnson fastholder Gud som subjekt for den inkarnerte Jesu gjerninger. Dette har jeg gjort ved å først presentere dogmet fra de pro-nikenske teologene, representert ved Augustin som et vurderingsgrunnlag.

Dogmet *Opera Trinitatis ad extra indivisa sunt* fastholder Gud som subjekt for alle gjerninger *ad extra*. *Ad extra* forstås i denne sammenheng som alle gjerninger som skjer med verden som objekt, indirekte eller direkte. Hele Augustins grunnlag for å snakke om enhetlige gjerninger *ad extra* er enhet *ad intra*. De tre personene i guddommen er identiske med tanke på vesen, og følgelig har de felles guddommelige egenskaper. Dette medfører at de tre personene er Gud, både i seg selv og i fellesskap, og kan sammenfattes med *Trinitas quae est Deus*. Det er altså vesensenheten *ad intra* som er hele grunnlaget og muliggjør enhetlige gjerninger *ad extra*, og dermed fastholdelsen av Gud som subjekt.

Med den pro-nikenske teologen Augustin og *Opera Trinitatis ad extra indivisa sunt* som vurderingsgrunnlag, har jeg videre vurdert Johnsons kristologi og trinitetsforståelse opp imot dette. Vi har sett at Johnson har en kristologi hvor Jesus er fullstendig uttømt guddommelighet, fordi Jesus velger å leve et liv med *de samme* begrensninger som mennesker. Følgelig var det *mennesket* Jesus som gjorde mektige gjerninger *ad extra*. At Johnson opererer med en fullstendig kenose kan ses også i lys av Jesu avhengighet av Gud og DHÅ for å gjøre mirakler. Et avhengighetsforhold som grunner i Jesu mangel på guddommelighet, samt at salvelsen var det som knyttet Jesus til det guddommelige. Salvelsen

⁷¹ Se kap. 2.2.2.

omtales av Johnson som en kvalifiserende salvelse som satte Jesus i stand til å fullføre Faderens verk. Dessuten impliserer hans motivasjon for hans kristologi en fullstendig kenose, siden Jesus reduseres til en modell for hva alle mennesker blir satt i stand til ved å motta DHÅ. Med andre ord har Johnson en svært radikal kenoselære, og han tar et steg videre fra eksempelvis Thomasius' kristologi og nærmer seg Gess.

I forlengelsen av kristologien har jeg vurdert hvilke konsekvenser hans kristologi får for hans trinitetsforståelse, med særlig interesse for Sønnens status i triniteten etter inkarnasjonen, da inkarnasjonen innebærer en total uttømming av guddommelighet. Johnson omtaler Jesus som Guds sønn etter inkarnasjonen, men hva gjør en Jesus som er totalt uttømt for guddommelighet til Guds sønn? Særlig interessant er det at det ser ut til at Jesus, ved sin inkarnasjon, gikk ut av triniteten eller at det oppstod et brudd mellom Faderen og Sønnen. Dette ser vi fordi Jesus var ute av stand til å åpenbare Faderen *uten* DHÅ. Hvis Sønnen fortsatt var en del av det trinitariske fellesskapet hadde han naturligvis vært i stand til dette. Dermed bryter han enheten *ad intra*, og følgelig kan man ikke holde fast på vesensenhets og felles guddommelige egenskaper som Augustin taler om. DHÅ får derimot en opphøyd status i triniteten, hvor oppgaven blant annet består i å åpenbare Faderen for Sønnen.

Oppgavens store spørsmål er om Johnsons kenotiske kristologi og trinitetsforståelse gir rom for å fastholde Gud som subjekt for den inkarnerte Jesu gjerninger. Som det har blitt poengtert kan man tenke at han gir rom for dette fordi han taler om avhengighetsforholdet Sønnen har til Faderen og DHÅ – et avhengighetsforhold også Augustin på sin side snakker om. Likevel kan ikke dette avhengighetsforholdet sammenlignes, da utgangspunktet er radikalt forskjellig, og følgelig blir sluttpunktet forskjellig.

Hos Johnson er det avhengighetsforhold som springer ut ifra at Jesus mangler all guddommelighet og er et menneske. Derfor er står han i et avhengighetsforhold til Faderen og DHÅ. Han er maktesløs i seg selv. Derfor trenger han *ekstern* «hjelp» til å gjøre under, mirakler og overnaturlige ting *ad extra*, fordi han ikke er guddommelig. Hos Augustin er avhengighetsgrunnlaget grunnet i en indretrinitarisk forståelse, hvor Sønnen står i en enhet med Faderen. Derfor er hele basisen for å fastholde Gud som subjekt for Jesu gjerninger enhet *ad intra* i triniteten. Enhet *ad intra* gir enhetlige gjerninger *ad extra*. Johnson ser ut til å bryte enheten *ad intra* ved sin kenotiske kristologi fordi Sønnen ikke er i stand til å åpenbare

Faderen uten DHÅ. Derfor mener jeg Johnson opererer med en Jesus som ikke er en del av det enhetlige, trinitariske fellesskapet, men heller har gått ut av triniteten. Hans radikale kenotiske kristologi umuliggjør å ha en klassisk trinitetsforståelse med enhet *ad intra*, og følgelig klarer han ikke fastholde Gud som subjekt for Jesu gjerninger. Det var *mennesket* Jesus som gjorde mektige tegn og under *ad extra*, og følgelig gir dogmet *Opera Trinitatis ad extra indivisa sunt* ingen mening i Johnsons teologi.

På dette grunnlaget er min konklusjon at Bill Johnsons kristologi og trinitetsforståelse er av en slik art at man ikke kan fastholde Gud som subjekt for Jesu inkarnerte gjerninger. Dermed bryter han med den pro-nikenske tradisjonen om enhetlige gjerninger *ad extra*, som i denne oppgaven er representert ved Augustin.

5 Bibliografi

- Allison, Gregg R. 2011. Historical theology: an introduction to Christian doctrine: a companion to Wayne Grudem's Systematic theology. Grand Rapids, Mich: Zondervan.
- Augustin. 1956. Nicene and post-nicene fathers of the christian church - On the Trinity [De Trinitate]. Redigert av Philip Schaff. Oversatt av Arthur West Haddan. Grand Rapids, Michigan: WM. B. Eerdmans Publishing Company.
- Augustine. 2012. The Works of Saint Augustine: A Translation for the 21st Century. Hyde Park, N.Y.: New City Press.
- Ayres, Lewis. 2010. Augustine and the Trinity. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Bruun, Mikael. 2015. «Kenose hos Bill Johnson». Masteravhandling, Oslo: Det Teologiske Menighetsfakultet.
- Braaten, Carl E., Robert W. Jenson, og Gerhard O. Forde, red. 1984. Christian dogmatics. Philadelphia: Fortress Press.
- Claunch, Kyle. 2013. «What God Hath Done Together: Defending the Historic Doctrine of the Inseparable Operations of the Trinity». Journal of the Evangelical Theological Society 56 (4).
- Danker, Frederick W., Walter Bauer, og William Arndt. 2000. A Greek-English lexicon of the New Testament and other early Christian literature. 3rd ed. Chicago: University of Chicago Press.
- Emery, Gilles, og Matthew Levering, red. 2011. The Oxford handbook of the trinity. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Halvorsen, Per Bjørn. 2019. «monofysitisme». Store norske leksikon. <http://snl.no/monofysitisme>.
- «Hillsong Conference - Sydney and London 2019 | Hillsong». 2019. Åpnet mai 30. <https://hillsong.com/no/conference/>.
- Johnson, Bill. 2007. Når himmelen inntar jorden. Oversatt av Kari Anne Johansen. 4. opplag. Ottestad: Proklamedia.
- Kelly, J. N. D. 1977. Early Christian doctrines. 5th rev. ed. London: A. C. Black.
- Kvalbein, Hans. 2008. Jesus - hva ville han? Hvem var han?: en innføring i de tre første evangelienes budskap. Oslo: Luther forlag.
- McGrath, Alister E. 2011. Christian theology: an introduction. 5th ed. Chichester, West Sussex, Malden, MA: Wiley-Blackwell.

- . 2013. *Historical Theology: An Introduction to the History of Christian Thought*. 2. ed. Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Olson, Roger E. 2013. *The journey of modern theology: from reconstruction to deconstruction*. Downers Grove, Illinois: IVP Academic.
- Phan, Peter C., red. 2011. *The Cambridge companion to the Trinity*. Cambridge companions to religion. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Pieper, Francis. 1950. *Christian Dogmatics*. Bd. 1. Saint Louis, Missouri: Concordia Publishing House.
- Ramsey, Michael, Robert E. Terwilliger, og A. M. Allchin. 1973. *The charismatic Christ*. New York: Morehouse-Barlow Co.
- Rise, Svein. 2018. *Treenig teologi: historisk, systematisk, kontekstuel*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Stronstad, Roger. 2012. *The charismatic theology of St. Luke: trajectories from the Old Testament to Luke-Acts*. 2nd ed. Grand Rapids, MI: Baker Academic.
- Stærk, Dagfinn. 2019. «Veien Tilbake Er Veien Frem». Dagen.no. mars 21. <https://www.dagen.no/meninger/debatt/2019-03-21/Veien-tilbake-er-veien-frem-733392.html>.